การศึกษาแนวคิดการประพันธ์ทางเดี่ยวจะเข้เพลงสุดสงวน สามชั้น ของอาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม

A Study of Composition Concepts in Jakhe Solo Piece: Sudsanguan of Saharat Chanchalerm

อรจิรา อุดมจรรยา[1], วัชรมณฑ์ อรัณยะนาค[1] และ บำรุง พาทยกุล[1]

Ornjira Udomchanya[1], Watcharamon Aranyanak[1] and Bamrung Phattayakul[1]

[1]บัณฑิตศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

[1]Graduated School Bunditpattanasilpa Institute of Fine Arts

Received: February 24, 2026

Revised: April 20, 2026

Accepted: April 20, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดในการประพันธ์ทางเดี่ยวจะเข้เพลงสุดสงวน สามชั้น ของอาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม จำนวน 4 สำเนียง ได้แก่ สำเนียงมอญ สำเนียงพม่า สำเนียงไทย และสำเนียงไทยมอญ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และการศึกษาข้อมูลเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดการประพันธ์ทางเดี่ยวจะเข้เพลงสุดสงวน สามชั้น มีรากฐานมาจากภูมิหลังทางดนตรีทั้งด้านเครื่องสายไทยและดนตรีสากล และประสบการณ์การสร้างสรรค์ผลงานของอาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม ซึ่งหล่อหลอมให้เกิดเอกลักษณ์เฉพาะ ในด้านการพิจารณาบทเพลงที่จะทำการแยกองค์ประกอบของเพลงออกเป็นทำนองอัตลักษณ์ และทำนองตกแต่ง การประพันธ์เพลงให้สอดคล้องกับรูปแบบจังหวะของสำเนียง หลักการบรรเลงที่ออกแบบให้ทุกสำเนียงสามารถบรรเลงสอดรับกัน หลักการแสดงที่ผู้บรรเลงสามารถเลือกใช้สำเนียงตามบริบทการแสดง และวัตถุประสงค์เชิงสุนทรียภาพ นำไปสู่กระบวนการออกแบบรูปแบบจังหวะ ลักษณะทำนองและกลวิธีในการบรรเลงของทางเดี่ยวจะเข้เพลงสุดสงวน สามชั้น ทั้ง 4 สำเนียง ซึ่งมีลักษณะเฉพาะ อารมณ์เพลง และกลวิธีของแต่ละสำเนียงแตกต่างกันอย่างชัดภายใต้บทเพลงสุดสงวน สามชั้น

คำสำคัญ: แนวคิดการประพันธ์; ทางเดี่ยวจะเข้; เพลงสุดสงวน สามชั้น; สหรัฐ จันทร์เฉลิม

Abstract

This qualitative research aimed to study about the compositional concepts of the Jakhe solo piece: Sudsanguan (Sam Chan) of Saharat Chanchalerm in four stylistic idioms: Mon, Burmese, Thai, and Thai–Mon. Research instruments consisted of semi-structured interviews and documentary analysis, with data analyzed in accordance with the research objectives. The findings indicate that the compositional concepts are rooted in the composer's musical background in both Thai string traditions instruments and Western music, shaping a distinctive approach to composition. This

approach involves the separation of core melodic identities and ornamental melodies, adaptation to idiomatic rhythmic patterns, and performance principles that allow the idioms to correspond with one another. Performers may select idioms according to performance context and aesthetic intent. Consequently, the Jakhe solo piece: Sudsanguan in the four idioms demonstrates distinct musical characteristics, expressive qualities, and performance techniques within a unified musical framework.

Keywords: Compositional Concepts; Jakhe Solo Piece; Sudsanguan (Sam Chan); Saharat Chanchalerm

บทนำ

ดนตรีไทยเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งที่ถือเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมของชาติไทย สะท้อนถึงประวัติศาสตร์อันยาวนานของภูมิปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอด สืบทอดและขัดเกลาจากรุ่นสู่รุ่นจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของสังคมไทย การถ่ายทอดดนตรีไทยในอดีตดำเนินผ่านระบบครูและศิษย์ด้วยวิธีมุขปาฐะ กล่าวคือ การถ่ายทอดแบบปากต่อปากโดยมิได้บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ครูผู้สอนใช้ปฏิภาณไหวพริบในการสร้างสรรค์และถ่ายทอดท่วงทำนองให้แก่ศิษย์ ซึ่งมีหน้าที่จดจำและปฏิบัติตาม (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2554) ลักษณะการถ่ายทอดดังกล่าวส่งผลให้บทเพลงเดียวกันสามารถปรากฏท่วงทำนองและวิธีบรรเลงที่แตกต่างกันไปตามผู้บรรเลง เครื่องดนตรี สำนักดนตรี ครูผู้ถ่ายทอดและช่วงเวลาการเรียนรู้ ก่อให้เกิดเอกลักษณ์เฉพาะตัวในการบรรเลง หรือที่เรียกว่า “ทาง” คำว่า“ทาง” ในบริบทของดนตรีไทยมีหลากความหมายแต่ในทุกบริบทยังคงสะท้อนถึงวิถีหรือแนวทางแห่งการบรรเลงของนักดนตรี ครูมนตรี ตราโมท ได้ให้นิยามคำว่า “ทาง” ไว้ 3 ประการ ได้แก่ (1) วิธีการดำเนินทำนองเพลง (2) วิธีการดำเนินทำนองของเครื่องดนตรี และ (3) บันไดเสียงหรือระบบเสียง (บุญธรรม ตราโมท, 2481) ในบรรดาความหมายดังกล่าว “ทาง” ในความหมายของทางเดี่ยวนับเป็นรูปแบบการบรรเลงที่ต้องอาศัยความชำนาญและความแม่นยำสูง เนื่องจากเป็นการบรรเลงที่แสดงถึงกลเม็ดเด็ดพรายความรู้เชิงดนตรี และฝีมือของทั้งผู้ประพันธ์ทางและผู้บรรเลง ดังที่ครูมนตรี ตราโมท ได้กล่าวถึงการเดี่ยวว่าเป็นการบรรเลงเพื่ออวดทาง อวดความแม่นยำ และอวดฝีมือ (มนตรี ตราโมท, 2540) เพลงเดี่ยวในดนตรีไทยหมายถึงบทเพลงที่ได้รับการประพันธ์ขึ้นเป็นทางพิเศษสำหรับบรรเลงเฉพาะเครื่องดนตรี โดยมุ่งแสดงศักยภาพของเครื่องดนตรีและผู้บรรเลง บทเพลงที่เหมาะสมสำหรับการนำมาประพันธ์เป็นเพลงเดี่ยวจะต้องมีทำนองเดิมที่ไพเราะ มีระบบเสียงครบถ้วน และเอื้อต่อการสร้างสรรค์กลวิธีพิเศษ (อุทิศ นาคสวัสดิ์, 2530) เพลงที่นิยมใช้เป็นเพลงเดี่ยวมักเป็นเพลงในจังหวะสามชั้นหรือเพลงเถา เช่น เพลงแขกมอญ เพลงพญาโศก เพลงนกขมิ้น และเพลงสุดสงวน ซึ่งในแต่ละเครื่องดนตรีจะมีบทเพลงเดี่ยวที่สะท้อนอัตลักษณ์เฉพาะของเครื่องดนตรีนั้น ๆ อย่างชัดเจน (อาทร ธนวัฒน์, 2542)

เพลงสุดสงวน สามชั้น เป็นเพลงทำนองเก่าสำเนียงมอญ ประเภทหน้าทับปรบไก่ มีท่อนเดียว 6 จังหวะ ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดถึงผู้ประพันธ์ สันนิษฐานว่าแต่งขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 (ณรงค์ชัย ปิฎกรัชต์, 2557) ครูมนตรี ตราโมท ได้เสนอข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับที่มาของเพลงสุดสงวนไว้ 3 ประการ ได้แก่ การขยายจากเพลงสุดสงวนสองชั้น การดัดแปลงจากเพลงอื่น หรือการประพันธ์ขึ้นเป็นเพลงสามชั้นตั้งแต่แรกเริ่ม (มนตรี ตราโมท, 2523) ด้วยโครงสร้างทำนองที่งดงามและเอื้อต่อการสร้างสรรค์ เพลงสุดสงวนจึงถูกนำไปประพันธ์เป็นทางเดี่ยวในเครื่องดนตรีหลากหลายประเภท ทั้งในกลุ่มปี่พาทย์และเครื่องสาย โดยเฉพาะทางเดี่ยวจะเข้ซึ่งมีการถ่ายทอดจากครูดนตรีสำคัญหลายท่าน

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่าการศึกษาส่วนใหญ่มุ่งเน้นการวิเคราะห์โครงสร้างทำนองและกลวิธีการบรรเลงของเพลงเดี่ยว ขณะที่การศึกษาที่มุ่งวิเคราะห์แนวคิดการประพันธ์ควบคู่กับเอกลักษณ์

เชิงสำเนียงของผู้ประพันธ์รายบุคคลยังมีอยู่อย่างจำกัด โดยเฉพาะกรณีของเพลง สุดสงวน สามชั้น ซึ่งแม้ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย แต่ยังขาดการศึกษาเชิงลึกในแนวคิดการสร้างสรรค์ทางเดี่ยวหลายสำเนียงของผู้ประพันธ์คนเดียวกัน

อาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม เป็นครูดนตรีไทยประเภทเครื่องสาย ผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการประพันธ์และการบรรเลงจะเข้ ด้วยภูมิหลังการศึกษาในเครื่องสายหลายชนิดควบคู่กับการศึกษาดนตรีสากล ทำให้อาจารย์สหรัฐมีมุมมองและแนวคิดทางดนตรีที่หลากหลายและลุ่มลึก ส่งผลให้ผลงานการประพันธ์ทางเดี่ยวจะเข้ของอาจารย์มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ทั้งในด้านโครงสร้างทำนอง กลวิธีในการบรรเลง และการผสมผสานสำเนียงทางดนตรี ผลงานเด่นของอาจารย์สหรัฐ คือ การประพันธ์และเรียบเรียงทางเดี่ยวจะเข้ในบทเพลงสำคัญหลายบท รวมถึงเพลงสุดสงวน สามชั้น ซึ่งอาจารย์ได้สร้างสรรค์ทางเดี่ยวขึ้นหลายสำเนียงภาษา (จารุเกียรติ แสงเย็นยิ่ง, 2560) อย่างไรก็ตาม แม้ผลงานของอาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม จะได้รับการยอมรับในวงการดนตรีไทยอย่างกว้างขวาง แต่ยังขาดการศึกษาเชิงวิชาการที่อธิบายแนวคิดการประพันธ์ โดยเฉพาะเพลงสุดสงวน สามชั้น ซึ่งปรากฏการประพันธ์ทางเดี่ยวจำนวน 22 ทาง ใน 4 สำเนียง แต่ยังไม่เคยได้รับการวิเคราะห์และเผยแพร่ทางวิชาการ ซึ่งสะท้อนข้อจำกัดเชิงองค์ความรู้ เนื่องจากแนวคิดการประพันธ์ยังมิได้ถูกรวบรวมและอธิบายอย่างเป็นระบบ อาจส่งผลต่อการสืบทอดและการต่อยอดการประพันธ์ดนตรีไทยในอนาคต

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาทางเดี่ยวจะเข้เพลงสุดสงวน สามชั้น ของอาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม จำนวน 4 สำเนียง เพื่อช่วยขยายองค์ความรู้ทางดนตรีไทยเชิงทฤษฎีแนวคิด และเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ตลอดจนการสร้างสรรค์ดนตรีไทย อันเป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการและการสืบทอดดนตรีไทยในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาแนวคิดในการประพันธ์ทางเดี่ยวจะเข้เพลงสุดสงวน สามชั้น ของอาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม จำนวน 4 สำเนียง

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ทฤษฎีการประพันธ์เพลงไทย พิชิต ชัยเสรี (2557, น. 2-6) อธิบายถึงการประพันธ์เพลงไทยไว้ดังนี้ ลักษณะของผู้ประพันธ์เพลงจะสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท คือ (1) บัลดาลรังสฤษฎ์ หมายถึงผู้ประพันธ์ที่สร้างสรรค์ทำนองออกจากแรงบันดาลใจ (2) ศึกษิตอนุรักษ์ หมายถึงผู้ประพันธ์ตามหลักแบบแผนอย่างเคร่งครัด ประกอบด้วยระเบียบ หลักการ กรอบกระสวนต่าง ๆ ที่ปรากฏขึ้นซึ่งถือว่าเป็นการกลั่นกรองทางภูมิปัญญาของแต่ละสังคม (3) ขนบภักดิ์สบสมัย หมายถึง ผู้ประพันธ์ที่ยังคงยึดหลักการประพันธ์แบบศึกษิตแต่ปรับแปรการประพันธ์ของตนไปตามแต่สมัยนิยม และ (4) บุกไพรเบิกทาง หมายถึงผู้ประพันธ์ที่มีความสร้างสรรค์ สร้างผลงานที่แตกต่างจากขนบธรรมเนียมเดิม

มนตรี ตราโมท (2538, น. 87-88) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการประพันธ์เพลงไทยว่า สิ่งสำคัญที่คำนึงในการแต่งเพลงไทย คือ (1) จังหวะหน้าทับ (2) ลูกตก และ (3) ทำนองเพลง จะต้องทำการพิจารณาว่าทำนองเพลงนั้น ๆ มีการดำเนินเสียงอย่างไร มีรูปแบบการซ้ำทำนองมีอารมณ์เพลงเป็นอย่างไร เมื่อพิจารณาครบทั้ง 3 ปัจจัย จึงค่อยดำเนินการแต่งเพลงต่อ

2. ทฤษฎีการวิเคราะห์เพลงไทย สงัด ภูเขาทอง (2539, น. 99-132) ให้ทัศนะเกี่ยวกับการวิเคราะห์ดนตรีไทยว่า การแยกส่วนต่าง ๆ ที่ปรากฏเกี่ยวข้องในบทเพลงไทยนั้น จะนำไปสู่การวิเคราะห์บทเพลง สามารถแบ่งได้เป็น 2 พวก คือ (1) พวกที่เกี่ยวกับแนวปฏิบัติหรือเทคนิคการบรรเลง ในแต่ละบทเพลงคีตกวีจะวางแนวทางการปฏิบัติบรรเลงไว้แตกต่างกัน บ้างก็เรียบร้อยอ่อนหวาน บ้างก็โลดโผน เร้าใจ เพื่อความสนุกสนานไพเราะของผู้ฟัง (2) พวกทฤษฎี หรือหลักเกณฑ์ของเพลง คือ จังหวะ ทำนอง พื้นผิว คีตลักษณ์ การรวมลีลาและบทเพลงย่อย ๆ มาเป็นบทเพลงใหญ่ การเคลื่อนย้ายบันไดเสียง ไวยากรณ์ ความสัมพันธ์ของเสียงที่แฝงในบทเพลง ทางของเพลง

นอกเหนือไปจากนั้น สงัด ภูเขาทอง ยังได้กล่าวถึงหลักการวิเคราะห์บทเพลงไทยว่า คือ การนำเอาบทเพลงมาจำแนกเป็นส่วนต่าง ๆ เพื่อให้แสดงรายละเอียดในบทเพลงให้ชัดขึ้น บทเพลงประกอบขึ้นด้วยองค์ประกอบหลักสำคัญ คือ ส่วนที่ทำให้เกิดเสียง และส่วนที่เป็นระเบียบ หลักการและไวยากรณ์ สิ่งที่ควรคำนึงถึงประกอบด้วย (1) ส่วน

ทำนองหลัก หรือเนื้อเพลง (2) ส่วนปรุงแต่ง (3) ทำนองพิเศษ หรือกลวิธีพิเศษในการบรรเลง (4) สำนวนของเพลง (5) ประเภทของเพลง (6) การประสานเสียงตามแบบไทย (7) คีตลักษณ์ (8) สำเนียงของทำนองเพลง (9) บันไดเสียง (10) อัตราของเพลง (11) ลักษณะของจังหวะหน้าทับ (12) การเปลี่ยนบันไดเสียง (13) เทคนิคการบรรเลง (14) ประโยคเพลง (15) อารมณ์เพลง และ (16) รากฐานและประวัติความเป็นมาของเพลง (สงัด ภูเขาทอง, 2539, น. 258-259)

3. ทฤษฎีดุริยางค์ไทย องค์ประกอบของดนตรีไทยที่เป็นส่วนสำคัญในสร้างความรับรู้และจดจำได้ ให้แก่ผู้ฟัง สร้างเอกลักษณ์เฉพาะให้แต่ละเพลงมีความแตกต่างกัน คือ ทำนองเพลง สงัด ภูเขาทอง (2539, น. 64 –69) อธิบายถึงองค์ประกอบของทำนองเพลงว่า ทำนองเพลงประกอบไปด้วย 5 องค์ประกอบ คือ (1) ระดับเสียง (2) การเคลื่อนที่ของเสียง (3) ความยาวของเพลง (4) พิสัย คือช่วงความกว้างของเสียงสูงสุดถึงต่ำสุด และ (5) ระบบของหลักเสียง ทำนองจะสามารถจำแนกได้เป็นหลัก 2 กลุ่ม คือ ทำนองเพลงทางร้อง และทำนองเพลงทางบรรเลง

ทำนองเพลงทางบรรเลง ประกอบด้วยหลักสำคัญ 2 ประการ คือ ทำนองเพลงที่แท้จริง ซึ่งคือทำนองที่ประพันธ์โดยคีตกวี ถือเป็นทำนองหลักของบทเพลง และทำนองปรุงแต่ง คือทำนองที่มีการพลิกแพลงมาจากทำนองหลักของบทเพลงเพื่อสร้างความน่าสน

การแปรทำนอง โดยปกติจะยึดทำนองฆ้องวงใหญ่หรือทำนองหลักของบทเพลงเป็นตัวตั้ง ซึ่งลักษณะของทำนองฆ้องเปรียบเสมือนหุ่นที่ยังไม่ได้ “แต่งตัว” นักดนตรีจะต้องทำการ “แต่งตัว” ด้วยการแปรทำนองให้เข้ากับเครื่องดนตรีอย่างอิสระตามไหวพริบของแต่ละคน โดยปกตินิยมของนักดนตรีไทยจะบรรเลงเพลงท่อนละ 2 เที่ยว แต่หากคีตกวีรู้สึกถึงความจำเจก็มักจะปรุงทำนองขึ้นใหม่ที่ยืดลูกตกและจังหวะเพลงไว้ บ้างมีการเปลี่ยนสำเนียงภาษา หากผู้ฟังไม่รู้จักและเข้าใจในบทเพลง อาจจะเข้าใจว่าเป็นเพลงใหม่ได้

4. ประวัติเพลงสุดสงวน อ้างอิงข้อมูลจากหนังสือเพลงไทยตามนัยประวัติ สรุปความได้ว่า เป็นเพลงไทยสำเนียงมอญในสมัยรัตนโกสินทร์ ไม่ทราบแน่ชัดถึงนามผู้ประพันธ์ หากพิจารณาจากสำนวนกลอนเพลงสามารถคาดเดาได้ว่าเกิดราวสมัยปลายรัชกาลที่ 4 ถึงต้นรัชกาลที่ 5 เพลงสุดสงวนนั้นกำเนิดมาจากเพลงสุดสงวนสามชั้น เนื่องจากไม่สามารถค้นพบเพลงในอัตราสองชั้นที่สามารถตั้งสมมุติฐานว่าเป็นเพลงสุดสงวนได้ ในอดีตเพลงสุดสงวนนี้ได้มีการบรรเลงเป็นเพลงสามชั้น มิได้บรรเลงเป็นเพลงเถาเหมือนในปัจจุบัน นิยมใช้บทร้องจากเสภาขุนช้างขุนแผน

ครูมนตรี ตราโมท ได้สันนิษฐานถึงความเป็นมาของเพลงสุดสงวน ว่ามีความเป็นไปได้ 3 ประการ (1) เพลงสุดสงวน สองชั้น เคยมีอยู่แต่ได้สูญหายไปก่อนจะมีการค้นพบ (2) ผู้ประพันธ์ได้ประพันธ์ดัดแปลงจากเพลงใดเพลงหนึ่ง แต่มีการตัดหรือเพิ่มทำนองจนไม่สามารถหาทำนองเดิมได้พบ และ (3) ผู้ประพันธ์ได้ประพันธ์ขึ้นมาเป็นเพลงสามชั้นตั้งแต่ต้น เพลงสุดสงวน สามชั้น เป็นเพลงที่ได้รับความนิยมทั้งในการร้องและบรรเลงตั้งแต่ปลายรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

เพลงสุดสงวน เถา แต่เดิมพบว่ามี 2 ทาง ทางแรกอาจารย์เทวาประสิทธิ์ พาทยโกศล ถ่ายทอดไว้ว่า ได้รับการนิพนธ์ทำนองสองชั้นขึ้นเพื่อใช้สำหรับวงเครื่องสาย โดยเฉพาะ โดยสมเด็จเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ได้ทรงเผยแพร่เมื่อทรงซอสามสายกับวงเครื่องสาย ณ วังกรมหมื่นทิวากรวงศ์ประวัติ ต่อมาในสมัยปลายรัชกาลที่ 7 หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ได้ตัดแต่งเป็นชั้นเดียว แต่งทางร้อง และเรียบเรียงทำนองให้มีสำเนียงมอญมากขึ้น จนพัฒนาเป็นเพลงเถาอย่างสมบูรณ์ อีกทางหนึ่ง ครูมนตรี ตราโมท ถ่ายทอดว่า นายกล้อย ณ บางช้าง เป็นผู้ปรับทำนองสามชั้นเป็นสองชั้นและตกแต่งสำเนียงมอญ ก่อนที่ครูมนตรีจะรับถ่ายทอดผ่านนายกล้ำ ณ บางช้าง และนำมาปรับเป็นชั้นเดียวพร้อมแต่งทำนองร้องเพิ่มเติม (ครูเงิน, 2542, น. 166–170)

5. สำเนียงภาษา ผู้วิจัยจะทำการทบทวนวรรณกรรมในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสำเนียงภาษาในดนตรีไทยและสำเนียงภาษาที่พบในการประพันธ์ทางเดี่ยวจะเข้เพลงสุดสงวน สามชั้น ทั้ง 4 ทาง ได้แก่ สำเนียงมอญ สำเนียงพม่า สำเนียงไทย สำเนียงไทยมอญ โดยนำมาเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ ดังนี้

บุญธรรม ตราโมท (2481, น. 30) กล่าวถึงสำเนียง ความว่า สำเนียงคือการลำดับเสียงสูงต่ำที่ฆะรัสสะของทำนองที่ทำความรู้สึกของผู้ฟังให้ทราบได้ว่าเป็นเพลง

จำพวกใด ชนิดและภาษาใด เช่นเดียวกับคำว่า สำเนียง บอกภาษา ที่ผู้ฟังจะสามารถทราบได้ถึงที่มาของผู้พูดว่ามาจากภูมิภาคใด ประเทศใด สอดคล้องกับพิชิต ชัยเสรี (2557, น. 48-51) ที่ได้กล่าวถึงสำเนียง ไว้ในหนังสือการประพันธ์เพลงไทย สรุปความได้ว่า การแต่งเพลงที่เกี่ยวข้องกับภาษา จะต้องชัดเจนในจำพวกและชนิดของเพลง ก่อนจะชัดเจนในสำเนียงภาษา

ความหมายของสำเนียงในดนตรีไทยจะตรงกับคำว่า Intonation ที่หมายถึง ลีลาของบทเพลง ดังคำสอนครูที่บ่งบอกถึงอิทธิพลของลีลาได้อย่างชัดเจนความว่า “เพลงเสภาต้องตีให้ตื่น เพลงมโหรีต้องตีให้หลับ เพลงโขนละครต้องตีให้เต้น เพลงหน้าพาทย์ต้องตีให้ขลังให้เกรง” ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการแสดงอารมณ์เพลง สามารถแบ่งออกเป็น 4 ลักษณะ คือ แข็ง อ่อน สนุก เศร้า บ่งบอกถึงอารมณ์โศกเศร้า เสียใจ สำเนียงภาษา เป็นลักษณะทางการเลียนแบบภาษาในศิลปะ โดยการใช้ท่วงทำนองของบทเพลงสร้างทำนองที่บ่งบอกถึงชาติพันธ์และภาษา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

สำเนียงไทยแท้

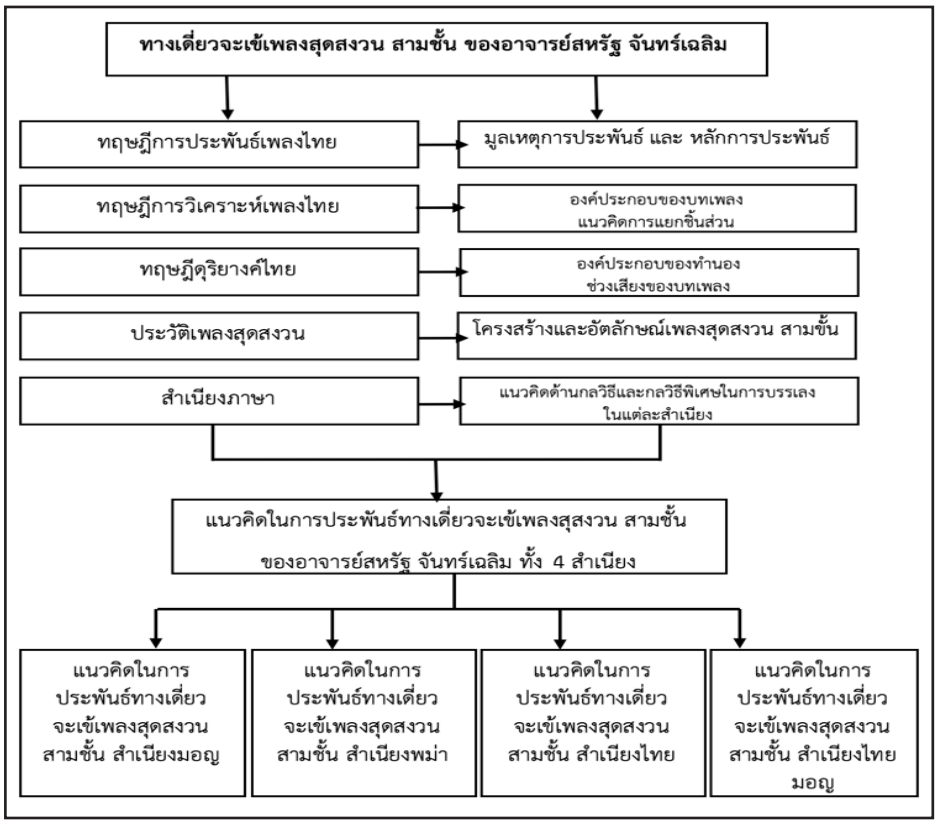
– ด – ฟ	- - ซ ล	- ด – ล	– ซ – ฟ

สำเนียงมอญ

ร ด ล ด	- ด – ล	- ด – ซ	– ด – ฟ

แนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้มีบทบาทสำคัญในการวิเคราะห์ทั้งมิติของแนวคิดการประพันธ์และผลลัพธ์ทางดนตรี โดยทฤษฎีการประพันธ์เพลงไทยใช้ในการอธิบายแนวคิดการสร้างสรรค์และหลักการประพันธ์ของอาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม ขณะที่ทฤษฎีการวิเคราะห์เพลงไทยใช้เป็นกรอบในการแยกและวิเคราะห์องค์ประกอบของบทเพลง ทั้งด้านโครงสร้างทำนอง กลวิธีการบรรเลงและสำนวนเพลงในแต่ละสำเนียง ทฤษฎีดุริยางค์ไทยใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบของทำนอง ระบบเสียง และการแปรทำนอง ตลอดจนแนวคิดประวัติเพลงสุดสงวนที่ใช้เป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจพัฒนาการและอัตลักษณ์ของบทเพลง และแนวคิดเรื่องสำเนียงภาษาที่ใช้ในการอธิบายเอกลักษณ์เชิงสำเนียงของทางเดี่ยวทั้ง 4 สำเนียง อันนำไปสู่การวิเคราะห์ที่ครอบคลุม

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวคิดการประพันธ์ทางเดี่ยวจะเข้เพลงสุดสงวน สามชั้น ของอาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยทำการศึกษาข้อมูล วิเคราะห์และสังเคราะห์จากการทบทวนวรรณกรรมและข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูล มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ อาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม อาจารย์ประจำวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล ผู้ประพันธ์เดี่ยวจะเข้เพลงสุดสงวน สามชั้น ทั้ง 4 สำเนียง

2. กลุ่มผู้ปฏิบัติ ศิษย์สายตรงที่รับการถ่ายทอดทางเพลงจากอาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม ที่มีประสบการณ์การศึกษากับอาจารย์สหรัฐมากกว่า 10 ปี จำนวน 2 คน ได้แก่ นายจารุเกียรติ แสงเย็นยิ่ง ศิลปินผู้เป็นศิษย์สายตรงของอาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิมมากกว่า 15 ปี และนายสมิท ตันวีรขัยสกุล ศิลปินกรมประชาสัมพันธ์ ผู้เป็นศิษย์สายตรงของอาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิมมากกว่า 15 ปี

3. กลุ่มบุคคลทั่วไป ได้แก่ ผู้มีคุณวุฒิ ศิลปิน ผู้มีประสบการณ์ด้านการปฏิบัติ สร้างสรรค์และเรียบเรียงดนตรี ที่เป็นที่ยอมรับและมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก นักดนตรีผู้ร่วมบรรเลงและมีประสบการณ์การร่วมงานกับอาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม 3 คน ได้แก่

3.1 อาจารย์ขุนอิน ณรงค์ โตสง่า ศิลปินดนตรีไทยผู้เชี่ยวชาญระนาดเอก นักประพันธ์และเรียบเรียงเพลงไทย

3.2 อาจารย์กฤษฎาธาร จันทะโก ศิลปิน นักเรียบเรียงเพลง อาจารย์พิเศษ วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล

3.3 อาจารย์พารณ ยืนยง อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรีไทยและดนตรีตะวันออกวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยประกอบประเด็นคำถามจะเกี่ยวข้องกับแนวคิดการประพันธ์ทางเดี่ยวจะเข้เพลงสุดสงวน ของอาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม โดยการสัมภาษณ์ในกลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูลหลักและกลุ่มผู้ปฏิบัติ จะมีประเด็นคำถาม ดังนี้

1) ภูมิหลังทางดนตรีและผลงานการประพันธ์ของอาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม เป็นอย่างไร

2) มูลเหตุการสร้างสรรค์การประพันธ์ทางเดี่ยวจะเข้เพลงสุดสงวน สามชั้น มีปัจจัยใดบ้าง

3) แนวคิดในการสร้างสรรค์ทางเดี่ยวจะเข้เพลงสุดสงวน สามชั้น ทั้ง 4 สำเนียง ของอาจารย์ สหรัฐ จันทร์เฉลิม เป็นอย่างไร

สำหรับกลุ่มบุคคลทั่วไป จะใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างโดยมีประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับการเรียบเรียงและการสร้างสรรค์ทางเพลง ดังนี้

1) หลักการประพันธ์และเรียบเรียงทางเพลงของผู้ให้สัมภาษณ์มีลักษณะเป็นอย่างไร

2) แนวคิดในการสร้างสรรค์ทางเพลงสำเนียงภาษาของผู้ให้สัมภาษณ์มีลักษณะเป็นอย่างไร

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง จากหนังสือ วารสาร งานวิจัย วิทยานิพนธ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ วิดีทัศน์ การบันทึกเสียงที่ได้รับการเผยแพร่สู่สาธารณชน เป็นข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือและได้รับการยอมรับทางวิชาการ โดยเป็นแหล่งเผยแพร่จากสถาบันทางการศึกษาและหน่วยงานวิชาการที่ได้รับการรับรอง มีการกลั่นกรองทางวิชาการ และเป็นผลงานของผู้เชี่ยวชาญในสาขาดนตรีไทย ด้านแนวคิดและทฤษฎีการประพันธ์เพลงไทย แนวคิดและทฤษฎีการวิเคราะห์เพลงไทย แนวคิดและทฤษฎีดุริยางค์ไทย สำเนียงภาษา ประวัติและผลงานของอาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ อาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม และกลุ่มผู้ปฏิบัติ คือ ลูกศิษย์สายตรง เพื่อรวบรวมข้อมูลด้านภูมิหลังทางดนตรี มูลเหตุของการสร้างสรรค์ทางเดี่ยวจะเข้และแนวคิดในการประพันธ์ทางเดี่ยวจะเข้เพลงสุดสงวน สามชั้น ของอาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม และการสัมภาษณ์ในกลุ่มบุคคลทั่วไป ได้แก่ ศิลปินผู้มีประสบการณ์สร้างสรรค์เรียบเรียงทางเพลงและมีความใกล้ชิดกับอาจารย์สหรัฐ

จันทร์เฉลิม เพื่อรวบรวมแนวคิดในการประพันธ์ทางเพลง ประวัติและผลงานของอาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลจากความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ตรงที่เกี่ยวข้องกับประเด็นวิจัย

การเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยทำการเรียนรู้เดี่ยวจะเข้เพลงสุดสงวน สามชั้น ทั้ง 4 สำเนียง และจดบันทึกโน้ตด้วยโน้ตตัวอักษรไทย และร่วมสังเกตการถ่ายทอดทางเดี่ยวจะเข้เพลงสุดสงวน สามชั้น ทั้ง 4 สำเนียงของอาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม เพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูลด้วยการตรวจสอบแบบสามเส้า

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์จากการรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน การสัมภาษณ์และการเก็บข้อมูลภาคสนาม การจัดหมวดหมู่ข้อมูล การตีความ และการสังเคราะห์ข้อมูลตามกรอบแนวคิดการประพันธ์ของทั้ง 4 สำเนียง โดยวิเคราะห์ภูมิหลังทางดนตรีและผลงานการประพันธ์ เพื่อทำความเข้าใจพื้นฐานแนวคิดและอิทธิพลที่ส่งผลต่อการประพันธ์ และวิเคราะห์แนวคิดในการสร้างสรรค์บทเพลง โดยพิจารณามูลเหตุในการประพันธ์ ช่วงเสียงของบทเพลง ลักษณะที่เหมาะสมกับการทำทางเดี่ยว ทำนองอัตลักษณ์ บทบาทในการบรรเลงตลอดจนหลักการประพันธ์ในแต่ละสำเนียง

การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยจะใช้การตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการเก็บข้อมูลภาคสนาม ด้วยการตรวจสอบแบบสามเส้า จากเอกสารทางวิชาการควบคู่กับข้อมูลจากการสัมภาษณ์อาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม ศิษย์สายตรง และผู้ทรงคุณวุฒิด้านดนตรีไทย รวมทั้งใช้วิธีการเก็บข้อมูล ได้แก่ การทบทวนวรรณกรรม การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง การสังเกตภาคสนาม การต่อเพลง และการบันทึกโน้ต เพื่อนำข้อมูลเชิงแนวคิดและเชิงปฏิบัติมาเปรียบเทียบและนำผลการวิเคราะห์ไปตรวจสอบกับผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อยืนยันความถูกต้องของเนื้อหา แล้วจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาแนวคิดการประพันธ์ทางเดี่ยวจะเข้เพลง สุดสงวน สามชั้น ของอาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม อันสะท้อนเอกลักษณ์และแนวคิดเชิงสร้างสรรค์เฉพาะตัวของผู้ประพันธ์อย่างชัดเจน การศึกษาจึงครอบคลุมทั้งด้านภูมิหลังทางดนตรีและผลงานการประพันธ์ของอาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม เพื่อแสดงให้เห็นถึงการหล่อหลอมทางความคิด รวมถึงการศึกษาผลงานการประพันธ์อื่น ๆ ของอาจารย์สหรัฐ เพื่อความเข้าใจด้านรูปแบบ แนวทางและเอกลักษณ์เฉพาะของผู้ประพันธ์ที่พบในทุกการประพันธ์ทาง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ภูมิหลังทางดนตรีของอาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม

อาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม (ครูหน่อง) เติบโตในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมไทย โดยสืบเชื้อสายทางดนตรีมาจากขุนศรี (ไม่ทราบราชทินนาม) ซึ่งเป็นปู่ทวดและเป็นนักดนตรีเครื่องสาย และได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวทั้งการศึกษาดนตรีและนาฏศิลป์ไทย อาจารย์สหรัฐเริ่มซึมซับดนตรีไทยตั้งแต่วัยเยาว์ โดยเริ่มฝึกบรรเลงซออู้เป็นเครื่องดนตรีแรก และพัฒนาทักษะดนตรีจากการรวมตัวจัดตั้งวง “นาคเฉลิม” ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างสรรค์ผลงานประพันธ์ สามารถประพันธ์เพลงโหมโรงนาคเฉลิมได้ตั้งแต่อายุ 14 ปี ได้รับการถ่ายทอดความรู้จากครูดนตรีไทยชั้นครูหลายท่านทั้งในและนอกระบบการศึกษา เช่น ครูวัน อ่อนจันทร์ ครูประพาส สวนขวัญ ครูประยูร ฟักภู่ ครูสำเนียง ฟักภู่ ส่งผลให้มีความเชี่ยวชาญด้านการบรรเลงและการประพันธ์ โดยสามารถบรรเลงเพลงกราวในได้ด้วยตนเองตั้งแต่อายุยังน้อย และได้รับการถ่ายทอดเดี่ยวจะเข้กราวใน เถา จากครูศิริ นักดนตรี

ในระดับอุดมศึกษา อาจารย์สหรัฐสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีจากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีครูทองดี สุจริตกุล เป็นอาจารย์ผู้ถ่ายทอดความรู้วิชาจะเข้ ทั้งยังศึกษาเปียโนเพิ่มเติมกับผู้ช่วยศาสตราจารย์พันเอกพิเศษชูชาติ พิทักษากร (ศิลปินแห่งชาติ) ครูสุขุม กาญจนะผลิน และ Prof. Margit Haider Dechant นักเปียโนชาวออสเตรีย ทำให้ได้รับอิทธิพลทางแนวคิดดนตรีตะวันตก โดยเฉพาะดนตรีในยุคคลาสสิกและโรแมนติก ภายหลังสำเร็จการศึกษา ได้ปฏิบัติหน้าที่

เป็นอาจารย์และอาจารย์พิเศษในสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่ง รวมทั้งก่อตั้งวงเครื่องสาย “ศิลป์สายไทย” และมีผลงานบันทึกเสียงร่วมกับครูดนตรีอาวุโสจำนวนมาก ต่อมาอาจารย์สหรัฐศึกษาต่อระดับศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาดนตรีไทย แขนงปฏิบัติดนตรี ณ วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล ได้รับการถ่ายทอดเพลงสำคัญจากครูดนตรีชั้นครูหลายท่าน และสำเร็จการศึกษาในฐานะ มหาบัณฑิตวิชาการแสดงดนตรีไทยคนแรกของประเทศไทย ปัจจุบันเป็นอาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรีไทยและดนตรีตะวันออก วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล

ผลงานการสร้างสรรค์

1. เพลงโหมโรงนาคเฉลิม บทเพลงแรกที่ได้ทำการบันทึกว่าอาจารย์สหรัฐได้ประพันธ์ขึ้นเพื่อเป็นบทเพลงโหมโรงสำหรับวงนาคเฉลิม

2. เพลงลาวแพนลำเพลิน เพลงลาวแพนลำเพลินเป็นบทประพันธ์ของ อาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม ประพันธ์ขึ้นในปี พ.ศ. 2528 โดยพัฒนาจากบทเพลงลาวแพน ผ่านกระบวนการเรียบเรียงและขยายทำนองเพิ่มเติม พร้อมสอดแทรกลีลาและจังหวะของลำเพลิน รวมถึงการประพันธ์บทร้อง ใช้เวลาในปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นเวลากว่า 15 ปี จนมีความสมบูรณ์ และได้รับการยอมรับในวงการดนตรีไทยว่าเป็นบทเพลงชั้นครูและผลงานชิ้นเอก

3. เพลงเจริญศรี-ตัดสร้อย เถา บทเพลงที่อาจารย์สหรัฐได้นำเพลงลาวเจริญศรี 2 ชั้น (ลาวเล็กตัดสร้อย) มาขยายเป็นอัตราจังหวะสามชั้น และตัดลงเป็นจังหวะชั้นเดียว พร้อมแต่งเนื้อร้องขึ้นใหม่โดย ผศ.ดร.ญาณินทร์ รักวงศ์วาน บรรจุคำร้องโดย ผศ.สุธี จันทร์ศรี ในปี พ.ศ. 2565

4. ทางเดี่ยวจะเข้และบทร้องเพลงลาวแพน 7 เสียง เป็นผลงานการประพันธ์โดยใช้การบรรเลงครบทั้งเจ็ดเสียงตลอดบทเพลง อาศัยสามกลุ่มเสียงเป็นโครงสร้างหลัก ซึ่งแตกต่างจากรูปแบบลาวแพนที่ มักใช้เพียงกลุ่มเสียงเดียว พร้อมทั้งสอดแทรกลักษณะการดีดคลอและการรับร้องแบบดั้งเดิม นอกจากนี้อาจารย์สหรัฐยังได้ประพันธ์บทร้องขึ้นใหม่ โดยคงโครงสร้างของลำลาวแพนใหญ่และเพิ่มเติมบทร้องภาษาไทยสำเนียงอีสาน เพื่อขยายมิติทางวัฒนธรรมและสื่อสารหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับวัฏจักรของชีวิตและสังสารวัฏ

ผลงานการเรียบเรียงทางเพลง

เพลงทยอยเดี่ยว
เพลงกราวใน สามชั้น
เพลงเขมรไทรโยค สามชั้น
เพลงแขกมอญ สามชั้น
เพลงแขกสาหร่าย สองชั้น
เพลงเขมรปี่แก้ว ทางสักวา
เพลงจีนเก็บบุปผา
เพลงจีนขิมใหญ่ ทางจักพรรดิ
เพลงจีนขิมใหญ่ ทางพิเศษ 4 ทาง
เพลงมู่ล่ง มากกว่า 10 ทาง
เพลงเชิดนอก จำนวน 2 ทาง
เพลงทยอยนอก
เพลงพญาโศก สามชั้น
เพลงสุดสงวน สามชั้น ทางสำเนียงไทย 15 ทาง
เพลงสุดสงวน สามชั้น ทางสำเนียงมอญ 5 ทาง
เพลงสุดสงวน สามชั้น ทางสำเนียงพม่า 2 ทาง
เพลงสุรินทราหู สามชั้น ทางสำเนียงไทย
เพลงสุรินทราหู สามชั้น ทางสำเนียงลาว
เพลงสุรินทราหู สามชั้น ทางสำเนียงมอญ
เพลงสารถี สามชั้น ทางสำเนียงไทย
เพลงสารถี สามชั้น ทางสำเนียงมอญ
เพลงสารถี สามชั้น ทางสำเนียงพม่า
เพลงลาวแพนลำเพลิน
เพลงลาวแพน 7 เสียง
เพลงเดี่ยวจะเข้ลาวแพน
เพลงลมพัดชายเขา สามชั้น
เพลงนกขมิ้น สามชั้น

มูลเหตุการสร้างสรรค์การประพันธ์ทางเดี่ยวจะเข้เพลงสุดสงวน สามชั้น ของอาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม

บทเพลงสุดสงวน สามชั้น เป็นบทเพลงทำนองเก่า สำเนียงมอญ ท่อนเดียว 6 จังหวะหน้าทับปรบไก่ ไม่ทราบนามผู้แต่ง และได้รับความนิยมอย่างสูงในวงการดนตรีไทย โดยเฉพาะการนำมาประพันธ์เป็นทางเดี่ยวในเครื่องดนตรีต่าง ๆ เช่น จะเข้ ระนาดเอก ซออู้ ซอด้วง และซอสามสาย เนื่องจากโครงสร้างบทเพลงเอื้อต่อการแสดงกลวิธีและการสร้างสรรค์ทำนองที่หลากหลาย จึงนับเป็นบทเพลงเดี่ยวสำคัญของจะเข้ และปรากฏทาง

เดี่ยวจำนวนมาก เช่น ทางจางวางทั่ว พาทยโกศล ทางนางสนิทบรรเลงการ (ครูละเมียด จิตตเสวี) และทางครูระตี วิเศษสุรการ เป็นต้น อาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการเรียบเรียงทางเดี่ยวจะเข้ และได้ประพันธ์เพลงสุดสงวน สามชั้น ไว้มากถึง 22 ทาง ครอบคลุมสำเนียงไทย ไทยมอญ มอญ และพม่า (สูจิบัตรท่วงทำนองแห่งสยาม Saharat Chanchalerm, 2568) ซึ่งสะท้อนศักยภาพของบทเพลงในการรองรับการสร้างสรรค์ โดยอาจารย์ระบุว่า “บทเพลงนี้สามารถสะท้อนกลยุทธ์ในการสร้างเพลงกลอนจะเข้ที่หลากหลายเพราะมีโครงสร้างของบทเพลงที่เอื้ออำนวยต่อการสร้างทางเดี่ยว” (สหรัฐ จันทร์เฉลิม, 2569, 3 เมษายน, สัมภาษณ์) โดยประกอบด้วยบริบท ดังนี้

1. ช่วงเสียงของบทเพลงสุดสงวน สามชั้น อยู่ในบันไดเสียงมอญ ทดรXฟซX ซึ่งจะครอบคลุมเสียงต่ำสุดของสายทุ้มจะเข้ (เสียงซอล) ไปจนถึงเสียงสูงสุดของสายเอกนมที่ 11 (เสียงซอล) ซึ่งถือว่าเป็นช่วงเสียงที่ “ไม่ต่ำหรือสูงเกินขอบเขตของจะเข้” (สหรัฐ จันทร์เฉลิม, 2567, 28 สิงหาคม, สัมภาษณ์)

2. ลักษณะเฉพาะที่เหมาะสมกับการทำทางเดี่ยวตามทัศนะของอาจารย์สหรัฐ กล่าวคือ เพลงสุดสงวนเป็นบทเพลงสามชั้น ที่ไม่มีลูกล้อลูกขัด และอยู่ในหน้าทับปรบไก่ การร้อยเรียงสัมผัสของทำนองที่ง่ายต่อการจดจำ มีการซ้ำทำนองในบางช่วงของบทเพลง เช่นในประโยคที่ 2 และประโยคที่ 8 ของบทเพลงที่จะใช้ทำนองหลักเดียวกัน

3. ทำนองเฉพาะที่เป็นอัตลักษณ์ ท่วงทำนองเฉพาะที่ปรากฏในประโยคที่ 7 ของบทเพลงสุดสงวน สามชั้น ถือเป็นอัตลักษณ์สำคัญของบทเพลง เนื่องจากไม่พบทำนองลักษณะนี้ในบทเพลงอื่น และเป็นทำนองที่บ่งบอกความเป็นสุดสงวน สามชั้น อย่างชัดเจน อีกทั้งเป็นทำนองบังคับทางที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ หากมีการดัดแปลงจะทำให้สูญเสียอัตลักษณ์ของบทเพลง ทั้งนี้ไม่ว่าจะเรียบเรียงในสำเนียงใด ท่วงทำนองดังกล่าวยังคงปรากฏเหมือนเดิมในทุกสำเนียง

- - - ท	- - - ด	- - - ร	- - - ท	- - - -	- ด - ร	- ด - ฟ	- ร ร ร

4. บริบททางการแสดง อาจารย์สหรัฐเลือกใช้บทเพลงสุดสงวน สามชั้น เป็นบทเรียนพื้นฐานในการฝึกเดี่ยวจะเข้ เพื่อวางรากฐานการบรรเลงเดี่ยว โดยเริ่มจากบทเพลงท่อนเดียวเพื่อพัฒนาทักษะและกลวิธีการบรรเลง พร้อมทั้งสร้างสรรค์ทางเดี่ยวให้เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของศิษย์แต่ละคน ทั้งด้านรสมือ ความถนัด และบุคลิกของผู้บรรเลง ส่งผลให้ศิษย์ทุกคนได้รับการต่อเดี่ยวในทางที่ “เข้ามือ” ของตนเอง สะท้อนกระบวนการสอนที่ให้ความสำคัญกับความเป็นปัจเจกของผู้เรียนเป็นหลัก

5. หลักการประพันธ์ ผู้วิจัยพบว่า แนวคิดการประพันธ์ทางเดี่ยวจะเข้ของอาจารย์สหรัฐมีลำดับขั้นที่เป็นระบบ โดยเริ่มจากการพิจารณาทำนองหลักของบทเพลงอย่างละเอียด เพื่อทำความเข้าใจแก่นสาระและอัตลักษณ์ของเพลง จากนั้นจึงพิจารณาสำเนียงและโครงสร้างของกลุ่มเสียงควบคู่กันไป พร้อมใช้หลักการ “แยกชิ้นส่วน” เพื่อวิเคราะห์ว่าทำนองช่วงใดเป็นแก่นหลักที่ต้องรักษาไว้โดยไม่เปลี่ยนแปลง ก่อนนำไปสู่การประพันธ์ทางเดี่ยวและเรียบเรียงให้สอดคล้องกับสำนวน สำเนียง บริบทของเครื่องดนตรี และลักษณะการแสดง

6. หลักการการบรรเลง การประพันธ์สร้างสรรค์ให้สำเนียงแต่ละสำเนียงมีลักษณะเฉพาะที่เป็นเอกลักษณ์ในสำเนียงภาษา อาจารย์ได้ประพันธ์ทางในแต่ละสำเนียงออกเพียงแค่ทางละเที่ยวเดียว เพื่อเป็นกลไกให้การบรรเลงเดี่ยวจะเข้เพลงสุดสงวน สามชั้น ที่มีทั้งทางหวานและทางเก็บ ในรูปแบบของอาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม จำจะต้องเล่นทางเก็บด้วยทางสำเนียงไทยเท่านั้น โดยเที่ยวหวานสามารถเล่นทั้งสำเนียงมอญ สำเนียงพม่า สำเนียงไทยมอญ แบบใดแบบหนึ่ง

แนวคิดการประพันธ์ทางเดี่ยวจะเข้เพลงสุดสงวน สามชั้น ทั้ง 4 สำเนียงของอาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม

แนวคิดการประพันธ์ทางเดี่ยวจะเข้เพลงสุดสงวน สามชั้น ของอาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม เป็นการบูรณาการหลักการประพันธ์เฉพาะของอาจารย์เข้ากับมูลเหตุสร้างสรรค์บทเพลงเดี่ยวจะเข้ โดยมุ่งเน้นการขยายศักยภาพของบทเพลงสุดสงวน ให้สามารถสะท้อนเอกลักษณ์ทางสำเนียงที่หลากหลาย ผ่านการถ่ายทอดใน 4 สำเนียง ได้แก่ สำเนียงไทย สำเนียงไทยมอญ สำเนียง

มอญ และสำเนียงพม่า การประพันธ์นี้ตั้งอยู่บนแนวคิดที่ว่า บทเพลงเดียวสามารถแตกแขนงทางอารมณ์ รูปแบบจังหวะ กลวิธีการบรรเลง และลักษณะทำนอง ออกไปได้อย่างชัดเจนตามเอกลักษณ์ของแต่ละสำเนียง แม้จะยังคงโครงสร้างและตัวตนของเพลงสุดสงวน ไว้อย่างครบถ้วน ด้วยรูปแบบการประพันธ์เดี่ยวจะเข้ อย่างอาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม จึงทำให้เกิดมิติทางดนตรีที่หลากหลายภายใต้กรอบของบทเพลงเดียวกัน

แนวคิดการประพันธ์ทางเดี่ยวจะเข้เพลงสุดสงวน สามชั้น สำเนียงมอญ

ทางเดี่ยวจะเข้เพลงสุดสงวน สามชั้น สำเนียงมอญของอาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม เป็นการสร้างสรรค์ที่พัฒนาอย่างประณีตบนแนวคิดว่าบทเพลงสุดสงวนมีรากฐานเป็นสำเนียงมอญมาแต่เดิม จึงมุ่งถ่ายทอดสำเนียงมอญอย่างบริสุทธิ์โดยไม่ผสมสำเนียงไทย อาจารย์ได้ประพันธ์ทางสำเนียงมอญไว้หลายแนวทาง โดยทางที่นำมาศึกษาเป็นทางที่เผยแพร่ในการแสดงคอนเสิร์ต “ท่วงทำนองแห่งสยาม: Saharat Chanchalerm” ซึ่งสะท้อนลักษณะเด่นของสำเนียงมอญอย่างชัดเจน ทั้งการใช้หน้าทับมอญเป็นโครงสร้างจังหวะหลัก การออกแบบทำนองให้โปร่งเว้นช่องว่างทางเสียง และการหยุดในจังหวะยก ด้านลักษณะทำนองและกลวิธีการบรรเลง อาจารย์ใช้การกรอเสียงเป็นกลวิธีหลัก สร้างการดำเนินทำนองที่ห่าง กังวาน และต่อเนื่อง คล้ายการบรรเลงฆ้องมอญซึ่งมักจะใช้การกรอเสียงคู่ 8 โดยใช้ทั้งเสียงสูงและเสียงต่ำสลับกัน พร้อมทั้งใช้การเผินห้อง คือ การบรรเลงลูกตกในห้องที่ถัดไปจากลูกตกตามทำนองหลักของบทเพลง โดยยังคงลูกตกของทำนองหลักไว้อย่างครบถ้วน นอกจากนี้ยังได้รับอิทธิพลจากแนวคิด “ทางสักวา” ซึ่งเน้นความหวาน ลุ่มลึก การลากเสียงช้า และการตกแต่งวรรคตอนอย่างประณีต ส่งผลให้ทางเดี่ยวจะเข้สำเนียงมอญของอาจารย์สหรัฐมีเอกลักษณ์เฉพาะ สามารถถ่ายทอดอารมณ์และสำนวนดนตรีมอญได้อย่างชัดเจนภายใต้กรอบอัตลักษณ์ของบทเพลงสุดสงวนสามชั้น อย่างสมบูรณ์

ตัวอย่างการ การเผินห้อง พบว่าลูกตกในประโยคที่ 9 คือ ร แต่ในทางสำเนียงมอญนั้นโน้ตตัวสุดท้ายของประโยคคือ ซ แต่มีการกรอลากเสียงไปยังเสียง ร ในห้องแรกในประโยคที่ 10 เพื่อเชื่อมไปยังลูกตกที่แท้จริง

เพลงสุดสงวน สามชั้น ทางสำเนียงมอญ ประโยคที่ 9

-ฟร - ซซซ	- รรร - ฺฟ	- ท ร ด	ท ช ด ท	- ร̊ - ช	- ร - ด̊	ท ล ช ล	ฟ ช - ช
							ช

เพลงสุดสงวน สามชั้น ทางสำเนียงมอญ ประโยคที่ 10

- - - ร	- - ดรมฟช	ฟมรดรมฟช	ฟมรด - ช	ดลลล - ชชช	- ฟฟฟ -ชท	- ด̊ ช ท	- - - ฺด
			ช				

สัญลักษณ์แทนกลวิธีพิเศษในการบรรเลง การดีดโปรยเสียง คือการดีดรัวเสียงจากเสียงหนึ่ง ค่อย ๆ เคลื่อนนิ้วผ่านนมต่าง ๆ ไปยังอีกเสียง โดยมือขวาจะทำการดีดรัวอย่างต่อเนื่อง (ขำคม พรประสิทธิ์, 2560, น. 131)

- ซ – ซ	- - - ร
ซ	

ภาพ 1 *QR Code ทางเดี่ยวจะเข้าเพลงสุดสงวน สามชั้น สำเนียงมอญ*
ที่มา: *ผู้วิจัย*

แนวคิดการประพันธ์ทางเดี่ยวจะเข้เพลงสุดสงวน สามชั้น สำเนียงพม่า

ทางเดี่ยวจะเข้เพลงสุดสงวน สามชั้น สำเนียงพม่า ของอาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม เป็นการสร้างสรรค์ที่มีจำนวนจำกัดแต่โดดเด่นด้วยเอกลักษณ์เชิงกลวิธีและพลังทางอารมณ์ โดยออกแบบให้สะท้อนลีลาและสำนวนดนตรีพม่าผ่านความสัมพันธ์ระหว่างทำนองและจังหวะที่เลียนแบบการบรรเลงเปิงมางพม่า (ปัตตวาย) ซึ่งมีลักษณะการตีคลุกไปกับทำนองมากกว่าการกำหนดจังหวะหลัก การออกแบบจังหวะจึงเน้นความรุกเร้า พลิ้วไหว และพลังของการเคลื่อนไหวเสียง ขณะเดียวกันยังคงโครงสร้างหน้าทับปรบไก่ สามชั้น และการตีฉิ่งแบบดนตรีไทยเดิมไว้ ทำนองหลักยังอ้างอิงลูกตกและโครงสร้างของเพลงต้นฉบับ แต่เพิ่มความชัดเจนของสำเนียงพม่าผ่านกลวิธีพิเศษในการบรรเลง โดยเฉพาะการขยี้ในหลากหลายรูปแบบ เช่น การขยี้แบบโปรยเสียง เป็นการขยี้โดยเริ่มจากการขยี้ช้าในตอนต้นของโน้ตขยี้ แล้วค่อยเพิ่มความเร็วในท้ายของกลุ่มโน้ตขยี้

- มรด ร	ม ฟ	-ดรมฟลซฟ	ล -ซลด- ล	ซ ล ท ด	ฟ-รดท-ลซฟ	- มรด-ลซฟ	ซ ล ท ด
ร	ม ฟ						

การขยี้ซ้อน เป็นการขยี้แบบลักจังหวะซ้อนกันไปเรื่อย ๆ มีเพียงแค่กลุ่มโน้ตขยี้สุดท้ายที่จะลงจังหวะตกพอดีเพื่อเป็นการปิดประโยคการซ้อนแบบขยี้ซ้อน

- ร์ฟ์ร์ด์ล	ด์ลซฟซล-ซ	ลซฟรฟซ-ฟ	ซฟรดรฟ- ร			ด ร ฟ ซ	ดทลซฟ - ท
				- ซซซ ซ	ทลซ-รรร		
				ร	ร		
-ฟซลทร์ด์ท	ร์- ด์ร์ฟ์ - ร์	ซ ล ท ด	ร์ท์ด์ร์ ด์ท	ร์ด์ท - ร์ด์ท	-ด์ทล-ร์ด์ท	-ด์ทล-ทลซ	-ลซฟ - ซ
ด - ร์ฟ์ร์ด์ล	ด์ลซฟซล-ซ	ลซฟรฟซ-ฟ	ซฟรดรฟ-ร	ดดด ด	ด ร	ด ร	ฟ ซ
				ด	ด ร	ด ร	ฟ ซ

และกลวิธีพิเศษโดดเด่นในทางสำเนียงพม่า คือ การดีดแบบทดไม้ เป็นกลวิธีที่ถูกใช้เพื่อสร้างการเคลื่อนไหวของเสียงในลักษณะต่อเนื่องคล้ายการตีของเปิงมางพม่า ที่จะมีการตีเสียงต่ำและเสียงสูงสลับกัน อาจารย์สหรัฐจึงเลียนเสียงโดยการใช้กลวิธีการบรรเลงในจะเข้ที่มีการเล่นเสียงสูงในสายเอกสลับกับเสียงต่ำในสายลวดซึ่งการดีดทดไม้นี้เลียนเสียงกลองพม่าและสร้างแรงขับทางจังหวะให้ทำนอง การผสมผสานระหว่างโครงสร้างดนตรีไทยกับลีลาการบรรเลงแบบพม่าในทางเดี่ยวนี้ ส่งผลให้เกิดอัตลักษณ์ทางเสียงที่มีความรุนแรง เร้าอารมณ์ และแตกต่างจากสำเนียงอื่นอย่างชัดเจน

"ในสำเนียงพม่าจะต้องมีการสะบัด ขยี้ และการดีดโขยก มีการดีดไม้ดีด คาบลูกคาบดอกหรือการดีดทดไม้ เลียนเสียงเปิงมาง พม่า (ปัตตวาย) เพราะอาจารย์จะยึดแพทเทิร์น (Pattern) กลองเป็นหลัก กลองพม่าจะตีไปกับทำนองเพลง เพราะฉะนั้นจึงออกแบบแบบนั้น แต่ยังใช้หน้าทับปรบไก่อยู่" (สหรัฐ จันทร์เฉลิม, 2568, 16 ตุลาคม, สัมภาษณ์)

ภาพ 2 *QR Code ทางเดี่ยวจะเข้เพลงสุดสงวน สามชั้น สำเนียงพม่า*
ที่มา: *ผู้วิจัย*

แนวคิดการประพันธ์ทางเดี่ยวจะเข้เพลงสุดสงวน สามชั้น สำเนียงไทย

ทางเดี่ยวจะเข้เพลงสุดสงวน สามชั้น สำเนียงไทย ของอาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม แสดงถึงการสร้างสรรค์ที่มุ่งเน้นเอกลักษณ์เฉพาะของการบรรเลงจะเข้แบบไทยอย่างชัดเจน โดยออกแบบให้สำเนียงไทยทำหน้าที่เป็น "ทางเก็บ" ของบทเพลง อาศัยการดีดเก็บเป็นกลวิธีหลักตลอดทั้งท่อน เพื่อสร้างความสม่ำเสมอของจังหวะและเปิดโอกาสให้ควบคุมความเร็วในการบรรเลงของเที่ยวเก็บได้ โครงสร้างจังหวะยังคงยึดหน้าทับปรบไก่ สามชั้น อย่างเคร่งครัด และใช้การดีดแบบโขยกเพื่อเน้นน้ำหนักและความมั่นคงของจังหวะ ในด้านลักษณะทำนอง อาจารย์ออกแบบให้เป็นทำนองเก็บที่มีความซับซ้อนทางกลวิธี โดยใช้การสับนิ้วตลอดทั้งท่อน กล่าวคือ ผู้บรรเลงจะต้องใช้นิ้วที่แตกต่างกันในทุกโน้ต ไม่ใช้นิ้วเดิมในการกดโน้ตติดกัน และการดำเนินทำนองครบทั้งสามสายของจะเข้ส่งผลให้เกิดกลวิธีเฉพาะที่เรียกว่า "กลอนไต่ลวด" เป็นกลอนเพลงที่มีวิธีการไล่เสียงขึ้นและลงอย่างเป็นระบบ มีการกำหนดรูปแบบการเคลื่อนนิ้วที่คงลักษณะเดิมเป็นช่วง ๆ และเปลี่ยนเฉพาะกลุ่มเสียงในแต่ละช่วงทำนอง ส่งผลให้ผู้บรรเลงสามารถควบคุมการดีดได้อย่างคล่องตัวและเป็นธรรมชาติ อันเอื้อต่อการเพิ่มความเร็วในการบรรเลง ซึ่งเป็นอีกกลวิธีที่จะต้องใช้กำลังนิ้วและความแม่นยำในการบรรเลงเป็นอย่างสูง

ซรชิฟ	ซดฟร	ฟทรด	รลดท	ซทรด	รลดท	ดซทล	ซ
							ฟลซ

						ดรฟร	ซฟลซ
				ลดล	รดฟร		
ดลริด	ริฟลซ	ลรซฟ	ซดฟร	ด			

กลวิธีดังกล่าวสะท้อนความเข้าใจเชิงลึกต่อกลไกของจะเข้ ทั้งในด้านการควบคุมจังหวะ ความต่อเนื่องของทำนอง และความเป็นเอกภาพของเสียงสามสาย จนก่อให้เกิดอัตลักษณ์สำเนียงไทยที่เด่นชัดในแนวทางการประพันธ์และการบรรเลงของอาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม

ภาพ 3 *QR Code ทางเดี่ยวจะเข้เพลงสุดสงวน สามชั้น สำเนียงไทย*
ที่มา: *ผู้วิจัย*

แนวคิดการประพันธ์ทางเดี่ยวจะเข้เพลงสุดสงวน สามชั้น สำเนียงไทยมอญ

ทางเดี่ยวจะเข้เพลงสุดสงวน สามชั้น สำเนียงไทยมอญ ของอาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม สะท้อนเอกลักษณ์ของบทเพลงที่ผสมผสานกลุ่มเสียงไทยและกลุ่มเสียงมอญอย่างชัดเจน จนเป็นสำเนียงที่มีแบบแผนเด่นชัดและเหมาะสมต่อการศึกษาเชิงลึก ทั้งยังเป็นสำเนียงที่อาจารย์นิยมประพันธ์ให้เป็นทางเฉพาะตัวของศิษย์แต่ละคนมากที่สุด โดยยึดแนวคิดการสร้างทางที่ “เข้ามือ” ผู้บรรเลง ทั้งในด้านทำนอง จังหวะ กลวิธี และบุคลิกของผู้เล่น ส่งผลให้ทางเดี่ยวไม่เพียงเป็นบทเพลงเพื่อการแสดง แต่เป็นกระบวนการหลอมรวมศาสตร์แห่งการประพันธ์และศิลป์แห่งการสอนเข้าด้วยกัน สำหรับการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้ทางเดี่ยวสำเนียงไทยมอญที่อาจารย์สหรัฐประพันธ์ให้แก่ผู้วิจัยเป็นการเฉพาะ ซึ่งเผยแพร่ครั้งแรกในการแสดงคอนเสิร์ต “นารี Junior Recital” พ.ศ. 2563 เพื่อศึกษากระบวนการประพันธ์ที่คำนึงถึงอัตลักษณ์ของผู้บรรเลงเป็นองค์ประกอบสำคัญ อันแตกต่างจากทางสำเนียงอื่นในด้านรูปแบบจังหวะ ทางสำเนียงไทยมอญมีลักษณะผสมผสานระหว่างความโปร่งและการเว้นช่องว่างของสำเนียงมอญ กับความมั่นคงของกรอบจังหวะแบบสำเนียงไทย โดยปรากฏทั้งการกรอ การดีดเก็บ และการขยี้ร่วมกันอย่างกลมกลืน กลวิธีเด่นที่สร้างเอกลักษณ์ คือ “การขยี้แบบลักจังหวะ” และ “การขยี้แบบลอยจังหวะ” ซึ่งช่วยเพิ่มมิติของความเคลื่อนไหวและความซับซ้อนของทำนอง โดยยังคงยึดโยงกับลูกตกและโครงสร้างหน้าทับของบทเพลงอย่างแม่นยำ

การขยี้แบบลักจังหวะ

ลซฟ ทลช	ดำทล รัดำท	-ฟชลทชลท	ดำลทดำรำทดำรำ	-รัดำทดำรำ-ดำ	รัดำทลทดำ-ท	ดำทลชลท-ล	ทลชฟชล-ช

การขยี้แบบลอยจังหวะ

- ล - ช	- ฟ - -	- ชลชฟร	ดรฟชลชฟรฟด	-ลลล- ชล	ท ด - ฟ	ชลทดำทลทรำ	ดำทลทดำทลช
			ท				

ในด้านทำนองและกลวิธีการบรรเลง ทางสำเนียงไทยมอญแสดงการสลับใช้ทำนองกรอ ทำนองเก็บ และทำนองขยี้ โดยบางประโยคสะท้อนเอกลักษณ์สำเนียงมอญอย่างชัดเจน ขณะที่บางช่วงดำเนินอยู่บนกรอบกลุ่มเสียงไทยเจ็ดเสียง ทั้งยังพบการออกแบบทำนองที่ใช้การขยี้เคลื่อนเสียงสูงต่ำอย่างรวดเร็วและการขยี้ข้ามช่วงเสียง ซึ่งเป็นกลวิธีขั้นสูงที่ช่วยยกระดับสำนวนเพลงและสะท้อนถึงความเชี่ยวชาญในการประพันธ์ทางเดี่ยวของอาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม ได้อย่างเด่นชัด

การขยี้ข้ามช่วงเสียง

- ฟ	ฟมรัดำทลช-รำ	รัดทลช-ดำ	-ดำทลชฟ-ทล	ชฟมร ฟ	ช ท	ดำ ท	ล ช
รดลชฟ							
				ฟ	ช ท	ดำ ท	ล ช

ภาพ 4 *QR Code ทางเดี่ยวจะเข้เพลงสุดสงวน สามชั้น สำเนียงไทยมอญ*
ที่มา: *ผู้วิจัย*

ตารางเปรียบเทียบแนวคิดการประพันธ์ทั้ง 4 สำเนียง

ประเด็นวิเคราะห์	สำเนียงมอญ	สำเนียงพม่า	สำเนียงไทย	สำเนียงไทยมอญ
แนวคิดการออกแบบ	มุ่งถ่ายทอดสำเนียงมอญอย่างบริสุทธิ์ เน้นความไพเราะและความกังวาน	มุ่งสะท้อนลีลาดนตรีพม่า เน้นพลังและความเคลื่อนไหวของจังหวะ	มุ่งแสดงอัตลักษณ์การบรรเลงจะเข้แบบไทย เน้นความเป็นระบบของกลอนเพลง	มุ่งแสดงอัตลักษณ์ทั้งสำเนียงไทยและมอญ ประพันธ์ขึ้นเป็นทางเดี่ยวเฉพาะของลูกศิษย์แต่ละคน
จังหวะหน้าทับ	หน้าทับมอญ	หน้าทับปรบไก่ สามชั้น	หน้าทับปรบไก่ สามชั้น	หน้าทับปรบไก่ สามชั้น
ลักษณะทำนอง	ทำนองห่าง โปร่ง กังวาน เว้นช่องว่างเสียง	ทำนองรุกเร้า ซับซ้อนด้านจังหวะ	ทำนองเก็บต่อเนื่อง มีความซับซ้อนเชิงโครงสร้างกลอนเพลง	ทำนองผสมผสาน ทั้งโปร่งและรุกเร้า
กลวิธีหลัก	กรอ	ขยี้	ดีดเก็บ	กรอ/ขยี้/ดีดเก็บ
กลวิธีพิเศษในการบรรเลง	การดีดโปรยเสียง การเผินห้อง	การขยี้ซ้อน การดีดทดไม้	กลอนไต่ลวด	การขยี้แบบลักจังหวะ การขยี้แบบลอยจังหวะ
ลักษณะเด่นเชิงอัตลักษณ์	สงบ ลุ่มลึก กังวาน	เร้าอารมณ์ หนักแน่น มีพลัง	ประณีต ซับซ้อน เชิงโครงสร้างสูง	ผสมผสานอัตลักษณ์สองสำเนียง

การอภิปรายผล

แนวคิดการประพันธ์ทางเดี่ยวจะเข้เพลงสุดสงวน สามชั้น พบว่า ภูมิหลังทางดนตรีและผลงานการประพันธ์ของอาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อแนวคิดการประพันธ์ กล่าวคือ การได้รับการศึกษาอย่างเข้มข้นทั้งด้านดนตรีไทยและดนตรีสากล ทั้งด้านเครื่องดนตรี การขับร้อง และองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ดนตรี ส่งผลให้อาจารย์มีฐานความรู้ที่กว้างและสามารถเชื่อมโยงแนวคิดทางดนตรีข้ามวัฒนธรรมได้อย่างเป็นระบบ โดยมิได้นำรูปแบบดนตรีสากลมาใช้โดยตรง หากแต่ใช้วิธี “เทียบเคียง” ในระดับโครงสร้าง เช่น กระสวนจังหวะ การเคลื่อนที่ของทำนอง แล้วเลือกสรรกลวิธีในดนตรีไทยที่ถ่ายทอดลักษณะดังกล่าวได้อย่างเหมาะสม ส่งผลให้ผลงานมีความเด่นชัดด้านน้ำหนักเสียง ความต่อเนื่องของทำนอง และการสื่ออารมณ์ นอกจากนี้ยังพบว่า อาจารย์สามารถสร้างความหลากหลายของทางเดี่ยวภายใต้บทเพลงเดียวกันได้ ทั้งด้านสำเนียง กลวิธีการบรรเลง และรูปแบบกระสวน อันสะท้อนกระบวนการคิดเชิงสร้างสรรค์ที่ไม่ยึดติดรูปแบบเดิม สอดคล้องกับแนวคิด “ผู้ประพันธ์แบบบันดาลรังสฤษฏ์” ของพิชิต ชัยเสรี (2557) โดยประสบการณ์ทางดนตรีที่สะสมส่งผลให้รูปแบบการประพันธ์มีพัฒนาการตามช่วงเวลา เช่น ทางสำเนียงมอญ พม่า และไทยในช่วงหลังมีแนวโน้มใช้ “กลวิธีหลัก” อย่างชัดเจน ขณะที่สำเนียงไทยมอญที่มีการประพันธ์ขึ้นก่อนการใช้กลวิธีหลากหลายภายในทางสำเนียงเดียว ขณะเดียวกัน อาจารย์ยังคงยึดหลักการดนตรีไทยอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะการเคารพทำนองหลักและลูกตก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด “ศึกษิตอนุรักษ์” ของพิชิต ชัยเสรี (2557) และสอดคล้องกับงานของ ช่อทิพย์ ภู่มณี (2557) ที่ชี้ว่าภูมิหลังและประสบการณ์มีบทบาทต่อการก่อรูปอัตลักษณ์ทางการประพันธ์

ในเชิงแนวคิดการประพันธ์พบว่าอาจารย์มีกระบวนการคิดเชิงวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ โดยการถอดแยกองค์ประกอบของบทเพลงและจำแนก “ทำนองอัตลักษณ์” ออกจาก “ทำนองปรุงแต่ง” แล้วนำมาพัฒนาเป็นทางเดี่ยวในรูปแบบต่าง ๆ โดยยังคงเอกลักษณ์เดิมของบทเพลง กระบวนการดังกล่าวสะท้อน

“กรอบวิธีคิดเชิงโครงสร้างในการประพันธ์ทางเดี่ยวของอาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม” ซึ่งเป็นข้อค้นพบสำคัญของการศึกษานี้ นอกจากนี้ ยังพบการกำหนดกลวิธีหลัก ของแต่ละสำเนียงอย่างชัดเจน ได้แก่ การกรอในสำเนียงมอญ การขยี้ในสำเนียงพม่า และการดีดเก็บในสำเนียงไทยซึ่งนำไปสู่ข้อเสนอเชิงองค์ความรู้ว่า “กลวิธีการบรรเลงสามารถทำหน้าที่เป็นแกนในการกำหนดอัตลักษณ์ของสำเนียง” และเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้บทเพลงเดียวกันเกิดความหลากหลายได้ แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของสงัด ภูเขาทอง (2539) ที่อธิบายว่าทำนองเพลงประกอบด้วยทำนองหลักและทำนองปรุงแต่ง

โดยสรุป แนวคิดการประพันธ์ทางเดี่ยวจะเข้เพลงสุดสงวน สามชั้น ของอาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม สะท้อนกระบวนการคิดเชิงวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ โดยอาศัยการคงไว้ซึ่งทำนองอัตลักษณ์ควบคู่กับการปรับเปลี่ยนทำนองปรุงแต่งผ่านกลวิธีการบรรเลงและการกำหนดจังหวะที่แตกต่างกันในแต่ละสำเนียง ส่งผลให้บทเพลงเดียวกันสามารถพัฒนาเป็นทางเดี่ยวที่มีความหลากหลายทั้งในด้านสำเนียง อารมณ์ และสำนวนดนตรี ภายใต้กรอบแบบแผนดนตรีไทยเดิม แนวคิดการสร้างสรรค์ดังกล่าวสะท้อนความเข้าใจเชิงลึกในอารมณ์และเอกลักษณ์เฉพาะของดนตรีแต่ละสำเนียง และแสดงบทบาทของอาจารย์สหรัฐในฐานะครูผู้ใช้การประพันธ์ทางเพลงเป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพผู้เรียน

ข้อเสนอแนะ

1. การประพันธ์ของอาจารย์ยังมีบทเพลงเดี่ยวอีกหลายบทที่มีลักษณะเฉพาะและน่าสนใจ ซึ่งสามารถนำมาศึกษา วิเคราะห์ และถอดองค์ความรู้ในเชิงโครงสร้างทำนอง กลวิธีการบรรเลง และแนวคิดในการประพันธ์เพลง เพื่อขยายองค์ความรู้ทางดนตรีไทย และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ทำนองเพลงใหม่ต่อไปในอนาคต

2. รูปแบบการประพันธ์ของอาจารย์สหรัฐ จันทร์เฉลิม เช่น การใช้แนวคิดกลอนไต่ลวดเป็นโครงสร้างหลักตลอดทั้งทางเพลง ถือเป็นลักษณะการประพันธ์ที่มีความชัดเจนและเป็นเอกลักษณ์ หากมีการศึกษาอย่างเป็นระบบ และนำองค์ความรู้ดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ร่วมกับองค์ประกอบของบทเพลงอื่น ๆ หรือใช้เป็นแนวคิดต้นแบบในการประพันธ์ทำนองเพลงและการแปรทางเพลง อาจนำไปสู่การพัฒนารูปแบบการบรรเลงและการสร้างสรรค์ทางดนตรีที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังสามารถสร้างความท้าทายทางเทคนิคและการตีความทางดนตรีให้แก่ผู้บรรเลงได้ในระดับที่สูงขึ้น

References

Chaiseri, P. (2014). *Thai music composition.* (2nd ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press. (in Thai)

Chanchalerm, S. (2003). *Chakhe solo performance of Phaya Sok Sam Chan: A newly composed arrangement.* Nakhon Pathom: Mahidol University. (in Thai)

Disciples of Saharat Chanchalerm. (2025). *Thuang Thamnong Haeng Siam Saharat Chanchalerm [Concert program].* Bangkok: n.p. (in Thai)

Kru Ngeun. (1999). *Thai music in historical perspective*. Bangkok: S.P.F. Printing Group Co., Ltd. (in Thai)

Naksawat, U. (1987). *Theory and practice of Thai music, Part 1: Principles and theory of Thai music.* (5th ed.). Bangkok: Phatthanasin Music and Drama. (in Thai)

Office of the Royal Society. (2011). *Royal institute dictionary b.e. 2554 (2011)*. Retrieved from https://dictionary.orst.go.th (in Thai)

Phukhaothong, S. (1996). *Thai music and introduction to Thai music.* (2nd ed.). Bangkok: Rueankaew Printing. (in Thai)

Phoomanee, C. (2014). *A study of the compositional identity of chakhe solo works by Suthan Buathang.* Bangkok: Ramkhamhaeng University. (in Thai)

Pidokrajt, N. (2014). *Encyclopedia of Thai music*. Nakhon Pathom: Mahidol University Press. (in Thai)

Pornprasith, K. (2017). *Advanced jakhe performance techniques*. Bangkok: Chulalongkorn University Press. (in Thai)

Sangyenying, J. (2017). *Mulong for Chakhe: Identity and culture.* Nakhon Pathom: Mahidol University. (in Thai)

Thanawat, A. (1999). *A study of the solo piece "Krao Nai" in the chakhe tradition.* Bangkok: Srinakharinwirot University. (in Thai)

Tramote, B. (1938). *Lectures on Thai musicology, b.e. 2481 (1938)*. Bangkok: Silpasanong Printing. (in Thai)

Tramote, M. (1980). *Listening to and understanding Thai music.* Bangkok: Thai Kasem. (in Thai)

Tramote, M. (1995). *Thai music.* Bangkok: Bangkok Bank. (in Thai)

Tramote, M. (1997). *Thai musicology.* Bangkok: Matichon. (in Thai)